

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”
ТДИУ Илмий ишлар ва
инновациялар бўйича
проректор
Г. Абдурахманова

“ ” _____ 2025 й.

ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА БИЗНЕСИ КАФЕДРАСИ

08.00.17 - “ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ФАОЛИЯТИ”
ихтисослиги бўйича таянч докторантурага кириш имтихони

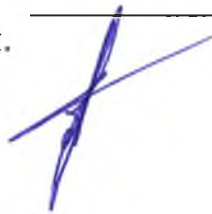
ДАСТУРИ

Тошкент – 2025

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университетининг 2025 йил
“30” 10 даги Кенгашида муҳокама қилинган ва тасдиқланган.

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети Туризм ва меҳмонхона
бизнеси кафедрасининг 2025 йил “ ” “ ”-сонли йиғилишида
муҳокама қилинган ва тасвир этилган.

Кафедра мудири

А.Эштаев

Тузувчилар:

А.Эштаев - ТДИУ Туризм ва меҳмонхона бизнеси мудири, DSc, профессор;

Х.Очилова - ТДИУ Туризм ва меҳмонхона бизнеси профессор в.в.б, DSc.

Такризчилар:

Т. Равшанов - Ўзбекистон Республикаси Туризм қўмитасининг бўлим бошлиғи;

М.Алиева - ТДИУ Туризм ва меҳмонхона бизнеси кафедраси профессори, и.ф.д.

КИРИШ

Ўзбекистон Республикасида туризм соҳаси иқтисодиётга салмоқли ҳисса қўшадиган соҳалардан бирига айланиб бормоқда. Республикада туризм турларини кўпайтириш, бунда ташқи, ички ва зиёрат туризми, экологик туризм, этнотуризм, ишбилармонлик туризми, спорт, гастронимик, тиббий, таълим ва илмий туризмни ривожлантириш, янги туризм йўналишларини ишлаб чиқиш ҳамда уларни туризм бозорларида кенг жорий қилиш мақсадида кўпгина ишлар амалга оширилмоқда, соҳада малакали кадрларни тайёрлашга катта эътибор берилмоқда.

Қолаверса янги Ўзбекистонни барпо этишда туризм соҳасини ривожлантириш мақсадида давлат томонидан бир қатор устувор вазифалар белгиланган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2024 йилнинг 3 июнида туризмни янада ривожлантириш бўйича устувор масалалар юзасидан ўтказилган видеоселектор ва соҳадаги тадбиркорлар билан мулоқот йиғилишида тармоқ ва ҳудудлар раҳбарлари жорий йилда 11 миллион хорижий сайёҳни олиб келиши ва туризм экспортини 2,5 миллиард долларга етказиш учун масъул ва жавобгар бўлиши белгиланди.¹ Давлатимиз раҳбари ҳозирги мураккаб геосиёсий ва иқтисодий вазиятда туризм каби янги иш ўрни яратадиган, инвестиция ва экспортни кўпайтирадиган соҳаларни қўллаб-қувватлаш зарурлигини таъкидлади.

XXI аср жаҳон иқтисодиётида туб бурилиш даври бўлиши кутилаётган бир вақтда туризм соҳасининг ҳам иқтисодий аҳамияти йилдан-йилга ортиб бориши кузатилмоқда. Туризм соҳасининг фаолиятни тўғри йўналтириш ва бошқариш орқали иқтисодий самарадорликка эришиш мумкин бўлади. Бу соҳани бошқаришни ташкил этиш учун замон талаби билан ёндашиш зарур. Туризм фаолиятини халқаро стандартлар даражасида ташкил этиш ва бошқариш бугунги куннинг долзарб вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

Ҳақиқатан ҳам бугунги кунда мамлакатимизда иқтисодий ислохотларни изчил амалга оширишда, иқтисодиётни эркинлаштириш, модернизация ва диверсификация қилиш шароитида мавжуд туризм ресурсларидан максимал даражада фойдаланиш, меҳмонхоналарда хизмат кўрсатишнинг янги турларини жорий қилиш ва аҳолини янги иш ўринлари билан таъминлаш туризм ва меҳмонхона фаолиятининг долзарб вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Қолаверса алоҳида таъкидлаш керакки, кейинги йилларда жаҳон туризм бозорида рақобатнинг кучайиши соҳани анъанавий ривожлантириш моделидан инновацион моделига ўтиш жараёнларини жадаллаштириш заруратини талаб қилмоқда. Бугунги кунда барча соҳаларда бўлгани каби, туризм соҳасини ҳам ривожлантириш ушбу соҳа учун тайёрланадиган кадрларга боғлиқ ҳисобланади.

¹ www.lex.uz

1-мавзу. Туризм менежментининг мазмуни, мақсади ва вазифалари

Туризм менежментининг мазмуни. Туризм менежментининг мақсади. Туризм менежментининг вазифалари.

Менежментда тизимли ёндашув. Бошқарувга ташқи ва ички ўзгаришларнинг таъсири. Ривожланиш стратегияси ва тактикаси.

Туристик ташкилотларни бошқаришнинг иқтисодий механизми. Туризмнинг бошқарув объекти сифатида ўзига хослиги. Туристик фирмаларни бошқариш асослари.

2-мавзу. Туризмни бошқаришнинг таркибий тузилиши

Туризмни бошқариш тизими. Сайёҳлик тизими ва ташқи муҳитнинг ўзаро таъсири. Туризм ривожланишида номуаносибликларни бартараф этиш. Туристик ҳудуднинг рақобатбардошлигини ошириш.

Чизиқли ташкилий структура. Тармоқли ташкилий структура. Туризмни бошқаришнинг таркибий тузилиши.

Фирмани бошқаришнинг кичик гуруҳларга бўлиниши. Туризмни бошқаришдаги илғор технологиялар ва уларни жорий қилиш тартиби.

3-мавзу. Туризм менежментининг самарадорлиги

Туризм менежментнинг самарадорлик тушунчаси. Туризмдаги харажатларни ҳисоблаш усуллари.

Иқтисодий самарадорлик тушунчаси. Туризмнинг иқтисодий самарадорлиги. Тўғри харажатлар. Эгри харажатлар. Бюджет харажатлари.

Фирманинг меҳнат бозоридаги мавқеини баҳолаш. Ходимларнинг меҳнат фаолиятини баҳолаш. Туризмда ижтимоий самарадорлик.

4-мавзу. Туристик хизматлар бозори

Туризм бозори субъектлари. Туризм ташкилотчилари ва сотувчилари. Туроператорнинг тури ўтказиш усуллари.

Бозор конъюнктурасини ўрганиш. Туристик бозорда талаб ва таклиф. Туристик маҳсулотларнинг улгуржи ва чакана савдоси. Туризмда улгуржи ва чакана савдони амалга оширувчилар.

Бозор сегментлари. Туристик маҳсулотларни сотиш қоидалари. Турагентнинг тури сотишини амалга ошириш тартиби. Шартнома, йўлланма, ваучер.

5-мавзу. Халқаро муҳит омиллари ва уларнинг туризм тараққиётига таъсири

Маданият ва иқтисодиёт. Туризмда иқтисодий ва маданий тушунчалар. Қонунчилик ва сиёсат.

Туризмда қонунларни давлат томонидан қабул қилиш ва ишлаб чиқиш тартиби. Сиёсий вазиятларнинг туризм ривожланишига таъсири.

Ташқи муҳитнинг туризм ривожланишига таъсири. Демографик омилларнинг туризм ривожланишига таъсири.

6-мавзу. Туризм индустриясига сармоялар жалб этиш

Давлат иқтисодиётини мустаҳкамлашда хорижий сармояларнинг аҳамияти. Туризмга хорижий сармояларни жалб қилиш шакллари.

Хорижий сармоялардан фойдаланишнинг самарали йўллари. Сармоя ҳаракатининг шакллари ва усуллари. Тўғри хорижий сармоялар.

Туризм соҳасида инвестицион сиёсат. Инвесторлар билан ишлаш.

7-мавзу. Туризмнинг ташкилий тузилиши ва асосий категориялари

Ички туризм. Халқаро туризм. Туристларни қабул қилиш. Туристларни жўнатиш.

Миллий туризм. Режали ва ҳаваскор туризм дастури. Гуруҳли режали туризм. Якка режали туризм. Ижтимоий туризм. Ижтимоий туризм тизими.

Ижтимоий туризм объектлари. Ижтимоий туризм иштирокчилари. Ижтимоий туризм даражаси. Туризмда ижтимоий имтиёзлар. Ижтимоий туризмнинг салбий томонлари.

8-мавзу. Туристик хизматлар

Туристик хизматлар тушунчаси. Туристик хизматлар таркиби. Хизматларни бронлаш. Рухсат берилган ҳужжатларни тўлдириш.

Жўнатиш турлари. Учрашувлар, кузатиш ва трансфер жойлашиши, овқатланиш.

Туристик хизматларнинг товар сифатида белгиланиши. Туристларнинг эҳтиёжларини қондиришга қаратилган бошқа хизматлар.

9-мавзу. Туристик товарлар ва маҳсулотлар

Туристик товар тушунчаси. Туристик товар бўлимлари. Туристик товарларни тур нархига киритилиши.

Шахсий эҳтиёжи учун маиший товарлар. Шоппинг-турлар. Тўлов олинмайдиган товарлар. Тўлов олинмайдиган савдо магазинлари.

Туристик маҳсулот тушунчаси. Турпакет. Туристик маҳсулотнинг ўзига хослиги. Хизматларни стандартлаштириш ва сертификатлаш.

10-мавзу. Туристик ресурслар ва турларни ишлаб чиқиш

Туристик ресурслар тушунчаси. Табиий-иқлим ресурслари. Ижтимоий-маданий ресурслар. Тарихий-меъморий ва археологик ресурслар.

Илмий ресурслар. Маиший ресурслар. Туристик қизиқиш. Туристик қизиқиш объектлари. Туристик таассурот. Туристик ҳудуд ва акватория.

Туристик йўналишлар тўғрисида тушунча. Турларни ташкил этиш ва сотиш тартиби.

Пекидж тур ва инклюзив тур. Турларни ташкил этишдаги асосий омиллар. Тарихий ва маданий туристик йўналишлар.

11-мавзу. Меҳмонхона маркетинги

Меҳмонхона хўжалигида маркетингнинг роли ва аҳамияти. Маркетинг–меҳмонхоналарда хизматлар билан боғлиқ масалаларини ҳал этишнинг замонавий ёндашуви сифатида. Ўзбекистон меҳмонхоналари фаолиятида маркетингни қўллаш шарт-шароитлари.

Меҳмонхона хизматларининг ўзига хос хусусиятлари. Хизматнинг товардан фарқланишида уларга қўйиладиган асосий талаблар. Хизматларининг туркумланиши ва туркумлаш асослари. Меҳмонхона хизматлари тушунчасининг ижтимоий-иқтисодий мазмуни ва моҳияти.

Меҳмонхоналар фаолиятида маркетинг хизматлари. Меҳмонхоналарда маркетинг фаолиятини стратегик режалаштириш. Меҳмонхона бозори элементлари. Меҳмонхонада талаб ва унинг хусусиятлари. Туристлар оқимини ўрганиш ва талаб ҳажмини ошириш йўллари. Меҳмонхонада таклиф ва унинг аҳамияти.

Меҳмонхона хўжалигида нарх сиёсати. Нарх ва талаб. Нарх дифференциацияси. Рақобатдош корхоналарнинг фаолияти ва нархи.

12-мавзу. Меҳмонхона хўжалиги ва меҳмонхона хизмати

Меҳмонхона хўжалиги тушунчаси. Туристик меҳмонхона турлари. Туристик меҳмонхоналарнинг гуруҳларга бўлиниши.

Туристик меҳмонхонанинг тузилиши ва тизими. Меҳмонхоналарда асосий ва қўшимча хизмат турлари. Меҳмонхоналарда кадрларнинг жойлашуви ва тақсимланиши.

13-мавзу. Меҳмонхона хизматларининг сифатини бошқариш

Меҳмонхона хизматлари сифати тушунчаси. Меҳмонхона мижозларининг исте'мол кадриятларини аниқлаш ва қондириш. Хизмат кўрсатишнинг сифат модели. Сифатли хизмат кўрсатишнинг афзалликлари. Меҳмонхоналарда сервис сифати ва сифатни бошқариш. Меҳмонхона хизматлари сифатини баҳолаш эволюцияси ва меҳмонхона сервис сифати. Меҳмонхоналарда сервис сифатини ифодаловчи кўрсаткичлар тизими, мазмуни. Меҳмонхоналарда сифатни ошириш ва назорат қилиш дастурини ишлаб чиқиш. Хизмат кўрсатишни бошқариш стратегияси. Хизматлар сифатининг халқаро стандартлари. Меҳмонхоналарда сервис сифатини оширишнинг асосий йўналишлари.

14-мавзу. Туризмда овқатланиш технологияси ва уларга транспорт хизматини кўрсатиш

Туризмда овқатланиш индустриясининг аҳамияти. Туризмда умумий овқатланиш корхоналарининг категориялари. Туризмда овқатланиш корхоналарининг ривожланиши.

Хорижий мамлакатлар туризмида овқатланиш тармоқларининг аҳамияти. Ресторан занжирларининг мамлакатлараро кенгайиш сабаблари.

Туризмда транспорт саёҳатининг туркумланиши. Транспорт саёҳатининг моҳияти ва белгилари. Транспорт саёҳатининг ташкил этилиши.

Туристларни сув ва темир йўллар орқали ташишнинг қулайлиги. Транспорт воситаларини баҳолаш меёёрлари. Халқаро транспортларни назорат этувчи ташкилотлар.

15-мавзу. Туристик фирмаларнинг маркетинг фаолиятлари ва бизнес режаси

Туризм маркетингининг таърифи. Туризмда маркетинг фаолиятларининг бошланиши. Туризм маркетингининг зарурлиги. Туризм маркетингининг хусусиятлари. Туризм маркетингида нарх сиёсати.

Туризмда бизнес-режа тушунчаси. Бизнес-режа тузишдаги асосий омиллар. Туристтик хизматлар бозорини тадқиқ қилиш ва режалаштириш.

Туристтик фирмаларнинг маркетинг режалари. Туристтик фирмалар учун бизнес-режа тузишда менежерлар роли. Туристтик фирмаларнинг маҳсулот етказиш каналлари.

16-мавзу. Туристтик корхоналарни инвестициялаш ва лицензиялаш

Туризмда инвестиция лойиҳалари. Туризмда инвестиция манбалари ва имкониятлари.

Туризмни молиялаштириш манбалари. Туризмда инвестиция лойиҳаларининг самарадорлиги. Инвестиция лойиҳаларининг самарадорлигини баҳолаш тизими.

Лицензиялаш усуллари. Туризмда лицензия олиш учун тақдим қилинадиган ҳужжатлар ва уларнинг мазмуни.

Туристтик корхоналарга лицензия бериш тартиблари. Туристтик фирмаларнинг лицензияга амал қилиш шартлари. Туристтик фирмаларни лицензиядан маҳрум қилиш.

17-мавзу. Туристтик корхоналарни суғурталаш

Туризмда суғурта тушунчаси. Туризмда суғурта қилишнинг асосий омиллари. Ўзбекистон туризмида суғурталашнинг ҳуқуқий-норматив усуллари.

Ўзбекистон туризмида суғурта ташкилотларининг роли. Туристларни суғурта қилиш сабаблари ва суғурта тўловлари.

18-мавзу. Туризмда шартнома муносабатлари

Туристтик шартнома муносабатларининг ҳуқуқий-норматив усуллари. Туристтик ташкилотларда шартнома қоидалари.

Хорижий туристик компаниялар билан шартнома тузиш хусусиятлари. Туристтик ташкилотлар ва турист ўртасида ўзаро муносабатлар.

Туристтик шартномаларда интеллектуал маҳсулотларнинг турлари. Давлатлар ўртасида туристик шартнома тузишнинг иқтисодий аҳамияти.

19-мавзу. Туристтик корхоналарни солиққа тортиш

Туризмда солиқ сиёсати. Туристтик ташкилотлардан солиқ олиш нормативлари. Ўзбекистонда туристик ташкилотларни солиққа тортиш тартиби.

Туристтик ташкилотларнинг солиқ тизими тўловларидаги имтиёзлари. Туристтик қўшма корхоналарда солиқ тўловлари турлари.

20-мавзу. Зиёрат туризмни режалаштириш

Зиёрат туризмнинг асослари ва унинг моҳияти. Зиёрат туризмнинг ривожланиши ва унинг илмий-услубий жиҳатлари.

Зиёрат туризмнинг асосий омиллари. Зиёрат туризмнинг хусусиятлари. Ўзбекистонда зиёрат туризмини ривожлантиришнинг тенденциялари ва истиқболлари.

ТАВСИЯ ЭТИЛАДИГАН АДАБИЁТЛАР

Асосий адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. /Янги таҳрир. - Т.: Ўзбекистон, 2020. - 46 б.

2. Ўзбекистон Республикасининг “Туризм тўғрисида”ги қонуни. Ўзбекистоннинг янги қонунлари. Т. 22. – Т.: Адолат, 2019. 131-140 б.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги фармони.

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 18 июлдаги “Туризм соҳасида кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ–269-сонли қарори

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 26 апрелдаги “Мамлакатимизда туризм соҳасини янада ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган ишлар тўғрисида” ПҚ–135-сонли қарори

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 27 июлдаги “Туризм йўналишидаги ислохотларни янада жадаллаштириш ва соҳада давлат бошқаруви тизимини самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-238 сонли қарори

7. “Ўзбекистон Республикаси туризм салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони. // - Тошкент, 2018 йил 3 февраль.

8. “Ўзбекистон Республикасида ички ва зиёрат туризмини ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 февралдаги 100-сонли фармони.

9. Ш. Мирзиёев. Янги Ўзбекистон Стратегияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021. – 465 бет.
10. Ш. Сайфутдинов. Туризмда тадбиркорлик фаолиятини ташкил этиш. Ўқув кўлланма. – Т.: Иқтисодиёт, 2021. – 221 бет.
11. Алиева М.Т. Туризмда атроф-муҳит бошқаруви. Дарслик. – Т.: Иқтисодиёт, 2021. - 299 бет.
12. Козерев В.М. Зорин И.В., Сурин А.И. Менеджмент туризма. Учебник (Серия Менеджмент туризма), (ГРИФ). 2016. - 320 стр.
13. Багумгарян Л.В. Управление качеством в туризме. Учебное пособие. - М.: КНОРУС, 2016. – 286 стр.
14. Грачева О.Ю. Организация туристического бизнеса: технология создания турпродукта. Учебное пособие. - М.: Дашков и К, 2017. – 276 стр.
15. Дмитриев. М.Н. Экономика туристского рынка. Учебник. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2016. – 311стр.
16. Зайцева Н.А. Менеджмент в сервисе и туризме. Учебное пособие. -М.: ФОРУМ, 2016. – 368 стр.
17. Алиева М.Т. Туризм асослари. Дарслик. – Т.: Иқтисодиёт, 2021. - 297 бет.
18. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – СПб.: Издательский Торговый Дом «Герда», 2014. - 444 с.
19. Борисов Ю.Н. Маркетинг в туризме. - М.: Финансы и статистика, 2016. – 218 с.
20. Бутуров И.Н. Маркетинг и менеджмент иностранного туризма. - М.: Финансы и статистика. 2013. - 107 с.
21. Голубков Е.П. Маркетинговые исследования: теория, методология, практика. – М.: Финпресс, 2013. – 288 с.
22. Гостиничный и туристический бизнес. //А.Д. Чудновский. – М.: Эксмо, 2014. – 550 с.
23. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма. – М.: Новое знание, 2015. - 644.
24. Alieva M.T. Assessment of the development potential of the tourism industry in Uzbekistan.// Journal of Management Value & Ethics Jan.-March 19, Vol.9 No.1, India ISSN-2249-9512.
25. Norchaev Asatullo. Changes and Opportunities at Tourism Infrastructure //Asian journal of Technology & Management Research, Volume: 9 Issue: 01, 2019, India, ISSN-2249-0892.

26.Эштаев А.А. Ўзбекистоннинг туризм салоҳияти ва уни ривожлантириш истикболлари (Монография) – Самарканд: ”Ипак йўли” туризм халқаро университети нашриёти 2023.288 бет.

Қўшимча адабиётлар

27. Куликов Е.В. Основы международного туризма: Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2013. – 160 с.

28. Дроздов А.В. Основы экологического туризма: Учебное пособие. - М.: Гардарики, 2013. – 271 с.

29. Сафаева С., Умирова Д. Ресторан иши. Дарслик. – Т.: Иқтисодиёт, 2021. – 303 б.

30. Гуляев Б.Г. Организация туристской деятельности. – М., 2015.

31. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – СПб.: Издательский Торговый Дом «Герда», 2015. – 444 с.

32. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма. – М.: Новое знание, 2015. – 644 с.

33. Папирян Г.А. Экономика туризма. – М.: Экономика, 2015. – 284 с.

34. Абидова Д., Жўраева Н. Региональные туристические ресурсы. Учебное пособие. – Т.: Иқтисодиёт, 2021. – 228 б.

35. Очилова Х.Ф. Туристское образование в Узбекистане. Монография. – Т.: Издательство «Илм-фан ва инновация», 2023. -208 б.

36. Safaeva S. Improving the organizational, economic and institutional mechanisms of managing the sphere of tourism in Uzbekistan.// International Scientific Journal Theoretical & Applied Science 03 (71) 2019. 545-551 p. USA.

37. Kotler P., Bowen J. Makens J. Marketing For Hospitality & Tourism Pearson International Edition 2014, USA

38.Ashim Gupta. Travel Agency and Tour Operations: Concepts and Principles Publisher: Centrum Press 2012, New Delhi, India.

Интернет сайтлари

- 1 .www.world-tourism.org
2. www.uzbektourism.uz
3. www.stat.uz
4. www.uzdaily.uz
5. [_www/cont.org](http://www/cont.org).
6. <http://cbu.st.uz/uz/press>
7. www.interunion.ru
8. www.tag-group.com
9. www.e-tours.ru
10. www.travel-library.com

